

## **Переклад як транскультурний та постмодерністський феномен**

У глобальному світі, де все безперервно змінюється, стає все проблематичнішим визначення деяких феноменів та понять, які протягом довгого часу розглядалися як складові частини перекладу. Такі добре знайомі поняття та критерії як «еквівалентність», «точність», «орієнтованість на текст оригіналу» та «оригінальність» стали в кінці двадцятого століття застарілими або спірними. Замість них в перекладі вийшли на перший план міждисциплінарні на культурно зорієнтовані дискусійні теми, як «Транскультурність», «Функціональність», «Співвідношення сил».

Надзвичайний розвиток в культурній та технічній галузі змінив не лише наш світогляд, систему цінностей та спосіб життя, але й наше розуміння перекладу. Результатом цієї зміни стала необхідність піддати ревізії такі поняття як читач, текст, переклад, перекладач і т.д.

Переклад – проблема світоглядна, що охоплює усі сфери людського буття. Актуальність цього питання підтверджується зростаючим інтересом до тексту в його всеохопному значенні, якщо під текстом розуміють не лише мовні чи літературні явища, а й усі знакові феномени – національні культури, види мистецтва, віртуальні світи, космос; водночас ведеться мова про можливості їх відчитування, декодування (або ж перекодування) та інтерпретацію. У полі зору сучасних досліджень – тотальні трансісторичні, транскультурні гранднаративи [1].

Спробуємо розглянути та встановити зв'язок між такими поняттями як «Транскультурність» та «Постмодерність». Як треба розуміти ці поняття у перекладі? На чому вони базуються?

Одним з найважливіших феноменів, який поєднує ці дві сторони, є процес глобалізації, який утворив нове розуміння культури і разом з цим новий образ життя та мислення. Цей процес, який привів до зміни парадигм, базується на різних факторах. Міграційний рух, пошук робочої сили із інших країн, масовий туризм зробили пристосованими до нових реалій такі визначені, замкнені в собі структури та уявлення, як національна ідентичність та культура.

Розкриття культурних та національних кордонів, сучасні системи зв'язку та комунікації, зростаючі потреби населення, економічна взаємозалежність та інтереси сприяли тому, що в багатьох великих містах утворилися багатокультурні та транснаціональні спільноти. І, як вірно наголошує Вольфганг Вельш, «... світ в цілому сприймає не сепаратистський дизайн, а швидше дизайн мережі». В цій загальній мережі стало можливим співіснування багатьох культур та мов, які в спільному життєвому просторі можуть зберегти як власну ідентичність, так і несхожість. Однак глобалізація має і протилежну дію на цю спільноту. З одного боку, вона несе в собі тенденцію, яка спонукає співіснування різноманітних культур, а з іншого, веде до руйнування або пригнічення рідної культури, яка не може чинити опір глобальним силам.

Виходячи із цих загальних тенденцій нашого часу, можна без сумніву сказати, що переклад у глобальному світі відіграє надзвичайно важливу роль. Ніякий інший соціокультурний феномен не може ефективніше організувати комунікацію між культурами як всередині, так і за межами одного суспільства. Але це було б помилково і нереалістично звести значення перекладу до його прагматичної функціональності, тому що він є набагато складніший та багатосторонніший. Переклад – це не лише мовна, але й культурна або філософська річ.

Як треба розуміти поняття «Транскультурність»? Які властивості має «Транскультурність» і чим вона відрізняється від «Багатокультурності» та «Міжкультурності»? Префікс «транс», який надає слову значення «над», вказує на нову ситуацію. Надається щось таке, що переступає межі визначення. І з цієї перспективи важливо узнати, як транскультурність віддзеркалюється у перекладі. Вольфганг Вельш, який займався поняттями “Multikulturalität”, “Interkulturalität”, “Transkulturalität”, вважає, що «Транскультурність», в протилежність до інших понять, «проектуює іншу картину відносин культур». Не картину ізоляваності та конфлікту, а картину сплетіння, суміші і спільності. Вона спонукає не розділення, а розуміння та інтеракцію.

Вельш наголошує словом транскультурність функцію діалогу між культурами. При цьому всі культури є рівноцінними, тут не може йти мови про ієрархію. Йдеться про сплетіння культур на високому рівні [2].

Транскультурність утворила в перекладі нову концепцію, яку не можна зрозуміти без проблематики різниці, яка, в свою чергу, є центральним поняттям постмодерну.

Найвидатнішим представником постмодерну являється Ж. Дерріда. Його деконструктивістські ідеї, практика та стратегії знайшли широке застосування у політичній, релігійній, художній, культурній, правовій сферах. Деконструкція дала поштовх до переосмислення звичної схеми інтерпретації культури.

Як можна інтерпретувати транскультурність та переклад у зв'язку з постмодерністськими поглядами Дерріда? Визначаючи мовну проблематику та встановлюючи її зв'язок з перекладом, Дерріда дистанціюється від власної мови. Інша мова, яку Дерріда бере для визначення власної, є ніщо інше як переклад. При перекладі на іншу мову текст спочатку підлягає деконструкції, а потім, з перспективи іншої мови, знову набуває певної конструкції. Іншими словами, текст деконструється для того, щоб потім бути по-новому сконструйованим. Подвійна функція перекладу, його віддаленість та незалежність від обох культур надають йому особливої позиції: переклад представляє собою своєрідну змішану форму у так званій змішаній культурі. Ця сфера є водночас і ознакою транскультурності, вона не належить ні культурі

оригіналу, ні цільовій культурі. Враховуючи це, важко дати визначення такій змішаній формі. Переклад стає текстом, який містить в собі якості обох культур і в той же час піднімається над ними. Збагачуючи обидві культури, переклад виводить їх на новий рівень, якого до перекладу не існувало.

Залежність оригіналу від перекладу робить переклад обов'язковим для існування оригіналу.

Інша функція перекладу полягає в тому, що за допомогою перекладу виявляються приховані, потайні сторони оригіналу. Переклад – це інша сторона оригіналу, переклад сприяє кращому розкриттю змісту оригіналу.

«Я» потребує «Ти» чи «Іншого», щоб пізнати себе збоку, оскільки окремо взятий текст потребує іншого тексту, щоб утворити текстуальну мозаїку, бо саме у цьому й полягає феномен людського спілкування і спілкування культур. Ю. Лотман якось зауважив: «Могутні зовнішні текстові вторгнення у культуру, що розглядається як великий текст, призводять не тільки до адаптації зовнішніх повідомлень і введення їх у пам'ять культури, а й виступають стимулами її саморозвитку, який дає непередбачувані результати» [3: 16].

Діалог між текстами та культурами, який народжується в процесі перекладу, виконує ще одну важливу функцію: він є ознакою гостинності, готовності до обміну.

Переклад не можна розглядати однобоко, тобто лише с точки зору тексту оригіналу. Переклад – це транскультурний феномен, який являє собою своєрідний «текстовий синтез». Суверенітет перекладу базується на інноваційній концепції, яка народжується через взаємодію транскультурності та постмодернізму і, тим самим, поєднує різні мови та культури, не пригнічуючи жодної з них.

#### **Література**

1. Лановик М. Проблеми художнього перекладу як предмет літературознавчої рефлексії: дис...д-ра філол. наук: Тернопільський нац. пед. університет ім. В. Гнатюка. Т., 2006. – 410 с. – Режим доступу: [www.lib.ua-ru.net/diss/cont/242815.html](http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/242815.html).
2. Welsch, Wolfgang: Kulturverständnis. Netzdesign der Kulturen. – Режим доступу: [www.ifa.de/pub/kulturaustausch/archiv/zfk-2002/.../welsch/](http://www.ifa.de/pub/kulturaustausch/archiv/zfk-2002/.../welsch/).
3. Зубрицька М. Передмова. – Львів: Литопис, 2004. – 144 с.
4. Gertrud Kamper. Wie näher ich mich “dem Anderen” respektvoll? – Режим доступу: [www.inst.at/trans/15№/08\\_3/kamper\\_15.htm](http://www.inst.at/trans/15№/08_3/kamper_15.htm).
5. Stolze, Rade Gundis: Übersetzungstheorien. Eine Einführung. 4 Auflage. Gunter Narr Verlag, A. Francke Verlag. —2005. – S. 269.